

MİLLÎ MÜCADELE'DE BASIN *

Yrd. Doç. Dr. HÜLYA BAYKAL

Bir Hızır efsanesi vardır doğuda. En sıkıntılı anda Hızır imdada yetişir, en umulmadık mutluluğa kavuşturur. Türk ulusu için bu efsane, Atatürk'ün kişiliğinde gerçekleşmiştir. Türk'ün korkunç bir uçuruma sürüklendiği, bütün umutlarının yok olduğu kara günlerinde O, karşımıza çıkmış, âdeta bir uçurumun kenarında olan ve her yanı çökmek üzere bulunan yurdumuza destek olmuş, umut ve cesaret vererek, bizleri yeniden hayata kavuşturmuştur. İşte bir ismi ölümsüzleştirmeye yetecek olan bu mucize, Millî Mücadele'dir.

Millî Mücadele, dış düşman yanında, bu mücadeleye inanmayan, karşı koyan iç güçlere karşı da kazanılmış iki yönlü bir savaştır. Dış düşman cepheden saldırırken, Padişah ve İstanbul Hükûmeti'nin etkisiyle kandırılmış bazı kişiler de içerden onlara yardımcı oluyorlardı. İşte bu derece güç şartlar içinde gerçekleştirilen Türk Bağımsızlık Savaşı'nın lideri ve sembolü Mustafa Kemal Paşadır. O, milletle beraber bu kutsal mücadeleyi sürdürürken ne yazık ki bir kısım basını da karşısında bulmuştur.

Millî Mücadele yıllarını etkileyen basını üç grupta toplamamız mümkündür: Millî Mücadele karşısındaki basın, yabancı basın ve Millî Mücadele'yi destekleyen basın. Saydığımız ilk iki basın, Mustafa Kemal'in Millî Mücadele'yi kimlere karşı, hangi şartlar altında kazandığını göstermek açısından çok önemlidir. Çünkü, Millî Mücadele karşısındaki basın, Atatürk'ün önderliğinde başlatılan Anadolu harekâtına ateş püskürürken, bir yandan da İstanbul Hükûmeti'nin bu hareketi önleyici icraatına geniş yer veriyor; Millî Mücadele liderlerine karşı halkı tahrik edici bir tutum izliyordu. Bu yolda Anadolu harekâtına en amansız saldırıları ise Alemdar gazetesi yapıyordu. Bu gazete, 11 Nisan 1920 günlü sayısında Mustafa Kemal ve arkadaşları hakkında Dürrizade'nin fetvasına yer veriyor, başyazısında da alçakçasına şunları söylüyordu: "... *En büyük düşmanlarımız bile bizlere bunlar kadar fenalık yapmamışlardı. Onun için hükûmetten ısrarla rica edilir ki ne yapıp yapıp bu rezaletlere, bu hezeyanlara bir son versin(!)*"¹

* Bu inceleme, 21-23 Eylül 1987 tarihleri arasında Ankara'da düzenlenen "Uluslararası Atatürk Sempozyumu"na sunulan bildiri'nin kısmen genişletilmiş şeklidir.

¹ Türk Basınında Mustafa Kemal Atatürk, İstanbul Gazeteciler Cemiyeti yayını 1981, s. 35.

İşte bu, halkı aldatıcı, gerçekleri tahrif edici yayınlar sebebiyledir ki bağımsızlık savaşı boyunca, Millî Mücadele'yi baltalamak isteyen bir kısım İstanbul basını ile bazı yabancı yayınlar Anadolu'ya sokulmamıştır. Mustafa Kemal, bu konuda büyük duyarlık göstermiş, İstanbul basınına ait yayınların sıkı bir kontrole tabi tutulması, zararlı yayınların Anadolu'ya sokulmaması için ilgililere kesin direktif vermiştir.²

Kurtuluş Savaşımızı destekleyen Millî Mücadele basınına da Anadolu ve İstanbul basını olmak üzere iki grupta toplamak mümkündür. İstanbul basınında Millî Mücadele'den yana olan önemli gazeteler Tasvir-i Efkâr, Vakit, İkdâm, Zaman, Akşam, Tercüman, İstiklâl, İleri ve Yenigün'dür. Millî Mücadele'ye karşı olan İstanbul gazeteleri ise Peyam-ı Sabah, İstanbul, Alemdar gazeteleridir. Anadolu basınında da, Millî Mücadele'den yana olan önemli gazeteler İzmir'e Doğru, Açıksoz, Arkadaş, Yeni Adana, Albayrak, Anadolu, Babalık, Dertli, Işık, Öğüt, Emel, Ahali, İstikbal, İrade-i Milliye ve Hakimiyet-i Milliye gazeteleridir. Millî Mücadele'ye karşı olan bazı Anadolu gazeteleri ise Ferda, İrşat, Zafer isimlerini taşımaktadır.³

Şu hususu da öncelikle belirtmek gerekir ki, Millî Mücadele'nin özellikle ilk yıllarında Anadolu harekâtını destekleyen İstanbul basını, işgal altındaki bir şehirde çok güç şartlar altında hizmet vermiştir. Zira bu yıllarda, İtilâf Devletlerinin baskı ve kontrolü, İstanbul Hükûmeti'nin basına uyguladığı sansür, gazetelerin serbest ve bağımsız hareketini önlemiş, onları birçok engellerle karşı karşıya bırakmıştır. Elbetteki bu şartlar altında Millî Mücadele'den, Mustafa Kemal Paşa'dan söz etmek çoğu zaman mümkün olamamış, gazete sayfaları bazen boş sütunlar halinde çıkmıştır. Örneğin ağır sansür nedeniyle hiçbir İstanbul gazetesi, Erzurum Kongresi'nden söz edememiş, Sivas Kongresi kararlarına yer veren 5 Ekim 1919 tarihli İstiklâl gazetesinde de bu kararların büyük bir bölümü sansür sebebiyle çıkarılmıştır.⁴

Mustafa Kemal Paşa, İstanbul Divan-ı Harbinin kararıyla idama mahkûm edilmiş, Dürrizade'nin fetvasıyla katlinin uygun olacağı duyurulmuş olduğundan resminin gazetelerde yayınlanması, adının yanında "Pa-

² Yücel Özkaya, Millî Mücadele'de Anadolu Ajansı'nın Kuruluşu ve Faaliyetine Ait Bazı Belgeler, Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, sayı: 2, 1985, s. 589-590.

³ İzzet Öztoprak, Kurtuluş Savaşı'nda Türk Basını, Türkiye İş Bankası yayını, 1981, s. 3-13.

⁴ Türk Basınında Mustafa Kemal Atatürk, İstanbul Gazeteciler Cemiyeti yayını, 1981, s. 26.

şa" unvanının yazılması İstanbul Hükûmetince yasaklanmıştı. Bu yasağa uymayarak "Anadolu harekâtını idare edenler" alt yazısı ile Mustafa Kemal'in resmini basan 4 Temmuz 1920 tarihli Vakit gazetesi ile onun adının yanında "Paşa" unvanına yer veren 3 ve 4 Temmuz 1920 tarihli İkdâm gazeteleri onar gün kapatılmış, sorumluları bir süre tutuklu kalmıştı.⁵

İtilâf Devletleri ve İstanbul Hükûmetince uygulanan bütün bu baskı ve önlemler, şüphesiz ki Anadolu'da başlayan Millî Mücadele ateşini söndürmeye yönelmişti. İstanbul Hükûmeti'ne göre Kuva-yı Milliye, eşkiya kuvvetlerinden ibaretti; bu sebeple Anadolu'daki mücadeleden söz etmek, bu mücadeleye önyak olanları basında desteklemek, onları alkışlamak devletin harici siyasetine tamamen aykırı ve iç güvenliği sarsıcı bir davranış idi (!). Millî duygulardan yoksun bu mantık sefaletinin sonucu birçok vatansever gazeteci sorguya çekiliyor, tutuklanıyor, ağır cezalara çarptırılıyordu.⁶ Ancak bütün bu engellere rağmen Millî Mücadele yanlısı basın, hak bildiği yolda büyük bir kararlılıkla yürümüş ve zaferin kazanılmasında ayrı bir güç oluşturmuştur.

İstanbul basını üzerindeki sansürün ağırlığı genellikle 1921 yılı başlarına kadar bütün şiddetiyle devam etmiş; ancak bu denetim, I. ve II. İnönü Zaferleri ve bunları izleyen diğer başarılarından sonra, Ankara Hükûmeti'nin gittikçe güçlenmesi ve olayların millî harekât lehine gelişmesi sonucu ister istemez bir ölçüde hafiflemiştir. Bu tarihten itibaren İstanbul basınında, Millî Mücadele'den ve Mustafa Kemal Paşa'dan çoğu kez sansürsüz olarak söz edilmeye başlandığını görüyoruz. İşte bu gelişmeler sebebiyledir ki, Vakit gazetesi, II. İnönü Zaferini "*Türk silâhları bu defa da pek şanlı bir muzafferiyet elde etmiştir*" başlığı altında veriyor ve şunları ilâve ediyordu: "*... Anadolu baştanbaşa sevinç içindedir. Her tarafta halk gönüllü kaydedilmekte ve düşmana kesin darbeyi indirmeye koşmaktadır.*"⁷

Basın üzerinde sıkı denetimin egemen olduğu 1919-1921 yılları arasında da Tasvir-i Efkâr, İkdâm, Akşam gibi gazeteler -sansüre takılan- sürekli boş sütunlarına rağmen, yine de Anadolu harekâtı ve Mustafa Kemal Paşa'dan söz etmekten, Millî Mücadele'ye ait haberleri yayınlamaktan çekinmemişlerdir. Örneğin Yakup Kadri "Anadolu'nun İç Yüzü" başlığıyla İkdâm gazetesine yazdığı yazıda, Anadolu'daki millî direnişi ve bu direnişin

⁵ Sadi Borak, Ata ve İstanbul, İstanbul, 1983, s. 50-51.

⁶ Borak, a.g.e., s. 51-52

⁷ Vakit, 5 Nisan 1921.

haklılığını dile getirmiş, “Gülünç İstanbul” başlıklı bir diğer yazısında ise “Zavalh İstanbul, zavalh büyük ve muhteşem şehir, günün birinde senin bu hale geleceğine kim ihtimal verebilirdi?”⁸ şeklinde ifadelerle işgal İstanbulunu bütün acılığı ve açıklığı ile tasvir etmiştir. Yine Yakup Kadri, İkdam’da yayımlanan bir yazısında, “Suçsuz vatandaşlarımızın yolu üzerinde sehbalar burada kuruldu, inanç ve vicdan sahibi gençlerimiz üstüne zindan kapıları burada kapandı, sonu yok gurbet ve sürgün yollarının ilk durağı burası oldu, düşünen kafalar burada kurban verdi”⁹ gibi ifadelerle, İstanbul basınının içinde bulunduğu tehlikeli ve zor durumu dile getirmişti.

Akşam gazetesi’nde de Temmuz 1921’de Falih Rıfkı, birçok bölümleri sansüre tabi tutulmasına rağmen şunları yazıyordu: “Anadolu harbi, hürriyet ihtilâli olduğu için dünyanın en yüksek ideallerinden biri olduğu kadar, nefis koruma dediğimiz en ilkel, en basit ihtiyaçtan doğduğu için de aklı her türlü tartışmalardan alıkoyan bir zorunluluktur. Çünkü sade düşmana karşı vatan değil, katile karşı canımızı koruyoruz!”¹⁰

İşte İstanbul basınındaki bu ve bunun gibi yazılar, sansürün yıkıcı baskısına karşı gösterilen millî direnişler olmuş, İstanbul basını gerçekten bu yolda büyük mücadele vermiştir.

Şimdi Millî Mücadele yıllarında Türk basın tarihinin en şerefli çizgilerini vermesi açısından çok önemli bir yer tutan, Millî Mücadele’yi destekleyen Anadolu basını üzerinde özellikle durmak istiyorum. Zira Millî Mücadele’nin o karanlık zor günlerinden aydınlık günlere geçmesinde en büyük yardımcı, Anadolu gazeteleri olmuştur. Bu gazetelerin Padişah ve İstanbul Hükûmeti’nin baskı ve kontrolünden uzak kalışı, genellikle işgal altında olmayan şehirlerde yayınlanması şüphesiz ki bir ölçüde bağımsız hareket etmelerini kolaylaştırmış, Millî Mücadele’yi daha yakından izlemelerini sağlamıştır. Bununla beraber, İzmir, Adana gibi İtilâf Devletleri su-baylarının kontrolünde ve işgalinde olan bölgelerde bazı güçlüklerle karşılaşılmasına rağmen, şahlanan millî irade ve millî güç sonucu bu engeller de yenilmiştir.

1919 yılının Mayıs ayında, İzmir’de yayınlanan Anadolu gazetesi matbaası, Yunanlılar tarafından basılmıştı. Düşman bir yerde İzmir’in sesini susturmuştu. İzmir’in Yunan işgaline uğraması, bütün memlekette son

⁸ Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Ergenekon, Ankara 1981, s. 15-25.

⁹ Yakup Kadri Karaosmanoğlu, a.g.e., s. 30.

¹⁰ Falih Rıfkı Atay, Eski Saat, Akşam Matbaası, İstanbul 1933, s. 91-101.

derece üzücü etki yaratmış; artık Anadolu'da çıkan gazeteler seslerini daha fazla ve ateşli yazılarla duyurmaya başlamışlardı. Nitekim işgalden bir hafta sonra, Balıkesir'de yayınlanan Doğruyol gazetesi başyazısında, "Türkler namusuyla yaşamayı bildikleri gibi, şerefleriyle de ölmeyi bilirler!"¹¹ diyordu.

Yine Balıkesir'de yayınlanan İzmir'e Doğru gazetesi'nin 3 Ocak 1920 günlü sayısında Mustafa Kemal Paşa'nın adına ilk defa rastlanıyordu. Gazetenin 7 Ocak 1920 tarihli sayısında ise, Mustafa Kemal Paşa'nın bir tamimi yayınlanmıştı. Bu tamimde Mustafa Kemal Paşa, millî birliğin tamamiyle sağlandığını ve güvenilebilir bir kuvvet haline geldiğini ifade etmekteydi. Yine aynı tamimde, dış ilişkilerimizin Erzurum ve Sivas Kongreleri çerçevesinde, ülke için elverişli bir duruma geldiğini hatırlatmakta ve bu birliğin bütün millete duyurulmasını ayrıca rica etmekteydi.¹²

Erzurum'da yayınlanan Albayrak gazetesi de 14 Temmuz 1919 tarihli sayısında Mustafa Kemal Paşa'nın askerlikten istifasını ve Erzurum Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin başına geçişini halka şöyle ilân ediyordu: "Mustafa Kemal Paşa Hazretlerinin istifanamesi bir azim ve iman vesikasıdır. Millette, henüz eski kanın sönmemiş olduğunu gösterir muazzam delildir. Anafartalar'da millî şerefi, tarihin bugünkü kuşaktan beklemekte olduğu mukaddes vazifeyi yücelten ve yükselten bu muhterem komutanı, bugün de Millî Mücadele'nin başında görmek mesut bir görüntüdür."¹³ Aynı gazete, 12 Ağustos 1919 tarihli sayısında da "Vilâyat-i Şarkîye, Ermenistan olamaz!" diyordu.¹⁴

Millî Mücadele'yi destekleyen gazetelerden biri de Konya da yayınlanmakta olan "Öğüt" gazetesi idi. Bu gazetenin bölgedeki faaliyeti o derece etkili olmuştu ki, Konya'da bulunan İtalyan İşgal Kuvvetleri Komutanı, General Milne'in emriyle, bu gazeteyi 26 Ocak 1920 tarihinde kapatmıştı. Ama Öğüt'ü çıkaranlar mücadelelerinden dönmüyorlardı. Gazetenin kapatılması üzerine halk, Konya da 28 Ocak 1920 günü büyük bir protesto mitingi düzenlemiş, bu mitingde Konya Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Başkanı Sivahlı Ali Kemali, "Bugün, Öğüt'ü kapamışlarsa, yarın bir başka Öğüt çı-

¹¹ Ömer Sami Coşar, Millî Mücadele Basını, Gazeteciler Cemiyeti yayını, İstanbul, s. 15.

¹² Ömer Sami Coşar, a.g.e., s. 30

¹³ Cevat Dursunoğlu, Millî Mücadele'de Erzurum, Ankara, 1946, s. 94.

¹⁴ Seçil Akgün, General Harbord'un Anadolu Gezisi ve Ermeni Meselesine Dair Raporu, Tercüman Tarih Yayınları, İstanbul, 1981, s. 90.

kacak, bizi hak ve hakikat yolunda asla ve asla susturamayacaklardır!” diye haykırıyordu. Nitekim, o gün “Öğüt”ün yerini “Nasihah” adlı gazete almıştı.¹⁵

Ulusal direnişin başlangıcında çıkan gazetelerden bir diğeri de Adana’da yayınlanan “Adana” gazetesiydi. Gazetenin yayın hayatına girdiği 1918 Aralık ayında Adana karanlık günlerini yaşıyordu; Mondros Mütarekesinden sonra, Fransızların işgaline uğramıştı. Bu sırada şehirde çıkan “Ferda” adlı bir gazete, vatan hislerinden yoksun şekilde işgali destekliyordu. Kuva-yi Milliye taraftarı Adana’nın vilâyet emri ile kapatılmasından bir süre sonra, sahipleri başka bir gazete çıkarmaya başladılar. Bu gazetenin adı “Yeni Adana” idi. Fransızların desteğiyle çıkan Ferda gazetesi, Mustafa Kemal ve Kuva-yi Milliye aleyhine yazılar yazıyor, halkın maneviyatı iyiden iyiye bozuluyordu. Maneviyatı kuvvetlendirmek de, yine gazetelere düşüyordu. Yeni Adana gazetesi ateşli yazılarında özellikle gençlere sesleniyordu. Gazete, 11 Ocak 1921’de I. İnönü Savaşı’nın zaferle sonuçlandığını ve Yunanlıların geri çekildiğini müjdeliyor, kısa bir süre sonra, 12 Temmuz 1921 tarihli sayısında da “Yunan taarruzu başladı” manşeti altında, çatışmaların yeniden başladığı haberini veriyordu. 13 Eylül 1921’de tam 22 gün 22 gece süren Sakarya Meydan Savaşı’nın zaferle sona ermesini de, yine Yeni Adana büyük müjdelilerle yayınlıyordu. Sakarya Meydan Savaşıyla Gazi ve Mareşal unvanını alan Mustafa Kemal Paşa hakkında yazılan bir başyazıda da büyük komutana şöyle sesleniyordu: *“Gazi Paşa! Ölüm kasırgalarından kurtardığın bu millet, senin kurtarıcı, büyük gazi adını nesilden nesile, tarihten tarihe, en muazzez, kutsî bir yadigâr olarak nakledecektir. Sen bu milleti ne kadar seviyorsan, bu millet de seni sanki bir tek insanmış gibi, aynı his, aynı aşkla seviyor. Bu, insanlar için ne büyük ve ne eşsiz mükâfat! Millet seni yükseltmekle kendisini yükseltmiş olur.”*¹⁶

Millî Mücadele’nin bir diğerk destekçi gazetesi de Kastamonu’da çıkan Açıkşöz gazetesiydi. Açıkşöz, özellikle 15 Temmuz 1919 tarihli sayısında, *“Uyan ey Anadolu ahalisi, uyan! Uyku devresi çoktan geçmiştir!”*¹⁷ şeklindeki yazısıyla, Anadolu halkını hem düşmana hem de Padişah’ın hükûmetine karşı mücadeleye çağırıyordu. Yine Açıkşöz, 19 Mart 1920 tarihli sayısında işgali protesto eden telgrafları birinci sayfasına koymuştu. Telgraflardan birinde şöyle diyordu: *“Bu toprağın üstünde zilletle yaşamaktansa, aynı topra-*

¹⁵ Mehmet Önder, Millî Mücadele’nin Yanında ve Safında Öğüt Gazetesi, Ankara, 1986, s. 8-13.

¹⁶ Ömer Sami Coşar, a.g.e., s. 82.

¹⁷ Ömer Sami Coşar, a.g.e., s. 90.

ğın altına şerefle girmekten çekinmeyeceğimizi uygarlık âlemine ve yüksek milletimize bir defa daha bildiririz!"¹⁸

Mustafa Kemal Paşa, 27 Kasım 1919'da Erzurum Heyet-i Merkeziyesine yolladığı yazıda da halkın vakit geçirilmeksizin Millî Mücadele'den haberdar edilebilmesi için, bu bölgelerde acele gazetelerin çıkması gereğini vurguluyordu. Bu amaçla önce Sivas'ta İrade-i Milliye, daha sonra Ankara'da Hakimiyet-i Milliye gazeteleri ile bunlara yardımcı olmak üzere yine Ankara'da Anadolu Ajansı kurulacaktı.

1919 yılının Eylül ayında Sivas, tarihinin en heyecanlı günlerini yaşıyordu. Mustafa Kemal Paşa'nın başkanlığında toplanan Sivas Kongresi, Anadolu'nun takip edeceği yolu çizmişti. İşte bu sıralarda Mustafa Kemal Paşa, Millî Mücadele'nin önemini, içinde bulunulan durumu ve yapılacak işleri, önce kendi milletine anlatmasının lüzumunu düşünerek, artık bir gazete çıkarmasının gereğine inanıyor ve adını da İrade-i Milliye olarak koyuyordu. 14 Eylül 1919 günü ilk sayısı yayınlanan İrade-i Milliye gazetesinin 2 Ekim 1919 tarihli sayısında ise, Mustafa Kemal Paşa'nın şu sözlerine rastlanıyordu: "*Türk köylüsü çalışkandır, Türk genci zekidir, Türk toprağı verimlidir, Türk milleti bugünkü hareketi ile rüştünü ispat etmiştir. Türkler sağdır, medenîdir, yaşayacak, yükselecek ve pek ziyade yükselecektir*".¹⁹

Mustafa Kemal 18 Aralık'ta Sivas'tan Ankara'ya doğru yol alırken, Ankara'da da bir gazete kurmanın gereğini duyuyordu. Bu gazetenin adı Hakimiyet-i Milliye olacaktı. Mustafa Kemal, gazetenin 10 Ocak 1920'de yayınlanan ilk sayısında niçin bu ismi verdiğini şu şekilde anlatıyordu: "*Gazetemizin ismi takip edeceği mücadelenin de nev'idir. Şu halde diyebiliriz ki, Hakimiyet-i Milliyenin mesleğı, milletin müdafaa-i hâkimiyeti olacaktır*".²⁰

Hakimiyet-i Milliye gazetesi, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin açılışını takiben, kurulan millî hükûmetin sözcüsü ve resmî organı haline gelmişti. Millî Mücadele ve Kurtuluş Savaşımızla ilgili bütün hareketler, resmî bildirimler bu gazetede muntazaman yayımlanıyor, bu suretle Anadolu halkı siyasî ve askerî olaylar hakkında gecikmeksizin bilgi sahibi oluyordu. Millî Mücadele aleyhtarı basın, Sevr Antlaşması'nın imzalandığı haberini bir başarı olarak gösterirken, 2 Eylül 1920 tarihli Hakimiyet-i Milliye gazetesi'nin imzasız başyazısında şu yorum yapılıyordu: "*Dünya tarihinde*

¹⁸ Ömer Sami Coşar, a.g.e., s. 101.

¹⁹ Ömer Sami Coşar, a.g.e., s. 116-117.

²⁰ Hakimiyet-i Milliye, 10 Ocak 1920.

böyle bir hıyanetin benzeri olmadığından İstanbul'daki vatansız alayının tarih karşısındaki sorumluluğu pek ağırdır. Hürriyet ve istiklâli için mücadeleye girmiş olan millet bu lekeyi kanıyla temizlemeyi, bir namus borcu tanımaktadır. Çünkü tarihimiz bu hıyanetle kirlenilemez."²¹

Millî Mücadele yıllarında, özellikle üzerinde durduğum 1919-1921 yılları arasında, Türkiye'nin bugünkü sınırları içinde yayınlanmış veya kapatılmış olan gazetelerin sayısı yüze yakındır. Ulusal direniş sırasında, bütün zor şartlara rağmen millî basın, destekleyici katkısıyla Millî Mücadele'nin kazanılmasında en büyük unsuru oluşturmuş, gerek maddî sıkıntı, gerek dağıtım yolundaki düzensizlikler, gerekse kağıt temininde karşılaşılan güçlüklerle rağmen, kuvvetini ve sesini işittirmekten, bir an olsun geri kalmamıştır. Basının bu faaliyeti yanında 6 Nisan 1920'de Ankara'da Anadolu Ajansı'nın kurulmasıyla da, haber alma konusunda çok önemli bir aşama kaydedilmiştir. Zira gazeteler için gerekli, doğru haberlerin ilk elden sağlanması Anadolu basını yanında İstanbul basını için de büyük kazanç olmuştur. Ajans haberleri devamlı surette Mustafa Kemal Paşa tarafından denetlenmiş, zamanında yerlerine ulaştırılması da, istihbarat subayları tarafından sağlanmıştır. Bu hususta o derece titiz davranılmıştır ki, Anadolu Ajansı haberlerinin gereken merkezlere günü gününe iletilmesinde gecikmeye sebep olan posta ve telgraf müdürlüklerinin dikkati çekilmiş, bu yolda müsamaha gösteren memurların vatana ihanet suçuyla cezalandırılacağı bildirilmiştir.²² Keza Anadolu Ajansı günlük bildirilerinin Anadolu dışında İstanbul'a da düzenli olarak iletilmesi için Balıkesir'de 61. Tümen Komutanlığına, Mudanya Kaymakamlığına ve Bursa'da 14. Kolordu Komutan Vekili'ne kesin direktif verilmiştir.²³ Bütün bu faaliyetler sonucudur ki Millî Mücadele boyunca, Türk kamuoyu devamlı uyanık tutulmuş, olaylardan anında haberdar edilmiştir.

Mustafa Kemal basının, kamuoyu oluşturmada çok büyük önemi olduğunu bilen kişi olarak, Kurtuluş Savaşı boyunca millî bir basının oluşmasına çalışmış ve Millî Mücadele'yi basından aldığı güçle sürdürmüştür. Bir yandan da, Millî Mücadele'nin başından itibaren zaman zaman, çeşitli vesilelerle gerek Anadolu basınına gerekse Anadolu harekâtını destekleyen İstanbul basınına önemli demeçler vermiş, gazete muhabirleriyle görüşmeler yapmıştır.

²¹ Hakimiyet-i Milliye, 2 Eylül 1920.

²² Yücel Özkaya, a.g.e., s. 599-596.

²³ Yücel Özkaya, a.g.e., s. 597-598.

Mustafa Kemal, Millî Mücadele boyunca millî basın yanı sıra yabancı basınla da ilişkilerini aralıksız sürdürmüştür. Amerika'dan ve Batı dünyasından birçok gazeteci bu yıllarda Ankara'ya gelerek onunla görüşmüş, bu görüşmeler dış basında büyük yankılar uyandırmıştır. Atatürk bu görüşme ve demeçlerinde özellikle Misak-ı Millî'nin mutlaka gerçekleşeceğini söylüyor, Türk milleti için bu yeminden dönüş olamaya-acağıni vurguluyordu. Zira Millî Mücadele, "Ya İstiklâl Ya Ölüm!" kuralı üzerine oturtulmuştu.

Mustafa Kemal Paşa, yabancı gazete ve dergilere verdiği bu demeçlerin dışında Grace Ellison, Berthe Georges-Gaulis, Claude Farrère gibi yabancı yazarların Kurtuluş Savaşı esnasında Anadolu'ya gelerek Türk tezini yakından tanımalarını, onların Batı basınında Millî Mücadele lehine bir hava yaratmalarını da sağlamıştı. Bu suretle yabancı basının Türkler aleyhine tutumlara girmesi önleniyor, dış dünyanın da Millî Mücadele'den haberdar olması sağlanmış oluyordu.

İşte Millî Mücadele yıllarında özellikle üzerinde durduğum, 1919-1921 yılları arasında basının durumu, tutumu, Millî Mücadele'yi desteklediği ve Mustafa Kemal Paşa'nın basına verdiği önem...

Atatürk, basın hakkında şunları söylemiştir: "*Söz, bir gazeteye, bir kataba geçerse, düşünce saptanmış olur, bütün dünyada okunur, doğrallıkla gelecek kuşaklara aktarılır. Saptanan ve hızlı bir biçimde yayılan düşünceler, bütün insanlığın ilerlemesine ve tarihe büyük hizmet görür.*"²⁴ 1.3.1922 günü Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde yaptığı konuşmada da basının kamuoyu oluşturmaktaki rolünü şu şekilde açıklamıştır: "*Uluslar, kamuoyunu dünyaya tanıtmak zorundadır. Bütün dünya kamuoyunu öğrenmek ise, yaşam nedenlerinin düzenlenmesi için kuşkusuz gereklidir. Bu konuda eldeki araçların birinci ve en önemlisi basındır. Basın, ulusun genel sesidir. Bir ulusu aydınlatmada ve ona yol göstermede, bir ulusa gereksinme duyduğu düşün besinini vermekte, özetle bir ulusun mutluluk ereği olan ortak doğrultuda yürümesini sağlamakta, basın başlı başına bir güç, bir okul, bir önderdir.*"²⁵

²⁴ Sami N. Özerdim, Atatürkçünün Elkitabı, Türk Dil Kurumu Yayını, 1981, s. 175.

²⁵ Sami N. Özerdim, a.g.e., s. 175.